

ERMENİ DİASPORASI VE LOBİ FAALİYETLERİ

Burak Çalışkan

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Çalışkan, Burak. “Ermeni Diasporası ve Lobi Faaliyetleri”. İNSAMER 26.02.2021.

 Analiz

Devletlerin, çıkar gruplarının ve farklı sistemlerin giderek daha fazla iç içe geçtiği bir süreçte, hükümetlerin karar alma mekanizmalarında rol oynayabilmek oldukça önemlidir. Bu noktada da lobiler ve lobicilik faaliyetleri öne çıkmaktadır. Lobicilik, bir grup veya topluluğun çıkarları adına hükümet kararlarını etkilemek amacıyla planlanan ve bu doğrultuda vatandaşla karar vericiler arasında oluşturulmaya çalışılan bir tür iletişim ve bilgi aktarım yöntemidir. Diğer bir deyişle karar alıcıların belli politikaları benimsemelerini ve uygulamalarını sağlamak amacıyla girişilen etkileme faaliyetleridir.¹

Pek çok ülkede çıkar grupları ve lobiler etkin şekilde hareket etseler de lobicilik faaliyetlerine yasal düzenlemeler getirmiş olan ABD, bu noktada diğer ülkelerden ayrılmaktadır. 1946 yılında çıkarılan Federal Lobi Yasası’nda, “Amerikan Kongre’sindeki yasaları etkilemeye veya yasanın çıkmasını veya çıkmamasını sağlamaya çalışan, bunun için doğrudan veya dolaylı para ve diğer değerli eşyaları alan yahut

toplayan ve asıl amacı bu olan kişiler” “lobici” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca 1995 “Lobicilik Yasası” ve 1998 “Teknik Değişiklikler Yasası” da bu alana yönelik hukuki düzenlemeler getirmiştir. Bir anlamda Amerikan yasaları ile meşruiyet kazanan lobicilik faaliyetleri, ABD siyasi sisteminde oldukça önemli bir dinamigi oluşturmaktadır.²

Hükümetleri yahut ülkedeki siyasi sistemi etkilemeye yönelik lobicilik faaliyetlerinde, farklı teknikler kullanılmaktadır. Walter J. Ozsek’e göre bir örgütün veya lobinin siyasi süreci etkilemedeki başarısı, sunduğu argümanlardan çok üye sayısına, arkasındaki seçmen kitlesine, finansal gücüne ve örgütün temsilcilerinin yeteneklerine bağlıdır.³ ABD’de çiftçi, silah ve ilaç lobileri en önemli yapılanmaları oluştururken, etnik lobiler de dış politikayı etkileme gücüne sahiptir. Bu bakımdan güçlü Yahudi ve Yunan lobileri dışında çeşitli ülkelere dağılan Ermeni diasporası ve lobi faaliyetleri de oldukça etkilidir.

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Osmanlı Devleti'nin 1915 yılında çıkardığı "Tehcir Yasası" öncesi ve sonrasında ABD'ye ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerine yerleşen Ermeni toplulukları, Ermeni kimliğinin korunması sorununu Yahudi Holokost'undan esinlenerek "1915 sevk ve iskânı sırasında Ermenilere soykırım uygulandığı" iddiasını ortaya atarak gündemde tutmaya çalışmışlardır. Ermeni kiliseleri, siyasi partiler ve Ermeni kanaat önderlerince benimsenen bu asılsız iddia, diaspora Ermenileri tarafından da desteklenmiş ve onların Türk ve Türkiye karşıtlığı paydasında bütünleşmesini ve bunun sonucunda da Ermeni kimliğinin bu düşmanlık söylemi temelinde korunmasını sağlamıştır.⁴

Günümüzde, tüm dünyadaki Ermeni nüfusun yaklaşık 9-10 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bunların 3 milyonu Ermenistan'da yaşarken, 2 milyon civarında Ermeni'nin Rusya'da ve 700.000 civarında Ermeni'nin de ABD'de yaşadığı belirtilmektedir. Fransa, Suriye ve Lübnan da önemli sayıda Ermeni diasporası barındıran ülkelerdendir.

Rusya'daki Ermeni lobisi özellikle medya sektöründe baskın bir konumdayken, Fransa'daki diaspora ise, siyaseti ciddi şekilde etkileme gücüne sahiptir. Nitekim Ermeni lobisi, 1970'lerden itibaren Fransa'ya "1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddialarını" anlatmak için yoğun çaba harcamıştır. 29 Ocak 2011 tarihinde Fransa'da çıkan yasayla amacına ulaşan Ermeniler, sözde soykırım iddialarının bu ülkede kabul edilmesinde önemli rol oynamıştır.⁵

Öyle ki Fransa Parlamentosu, Ocak 2012'de, sözde soykırımın inkârını dahi suç kapsamına alan bir yasayı kabul etmiştir. Bu çerçevede Ermeni iddialarını reddedenler, bir yıl hapis cezası ve 45.000 avro para cezası tehdidiyle karşılaşmışlardır.⁶ Şubat 2012'de Fransa Anayasa Konseyi, bu yasayı "ifade özgürlüğüne" aykırı bularak iptal etse de Ermeni lobisinin Fransa siyaseti üzerindeki etkinliği tescillenmiştir.

ABD'de Ermeni Lobisi

Ermeni diasporası Rusya ve Fransa'da ciddi bir etkinlik gösterse de Amerikan siyasi sisteminin

verdiği imkânlarla en organize ve etkili olduğu ülke ABD olarak değerlendirilmektedir. 1970'lerin başından itibaren Amerikan siyasetindeki etkisini artıran Ermeni lobisi, 1984 yılında Amerika'daki tüm Ermeni örgütlerinin Amerikan Asamblesi ismiyle bir çatı altında toplanmasıyla varlığını daha fazla hissettirir olmuştur. Bu ülkede 700.000 civarındaki nüfusları bir yana, Batı din ve kültürüne ait bir topluluk olarak nitelendirilmeleri, Amerikan toplumunca da desteklenmelerini sağlamıştır.⁷

Ermeni lobisini oluşturan örgütlerin başında Amerikan Ermeni Asamblesi (*Armenian Assembly of America/AAA*) ve Amerika Ermeni Ulusal Komitesi (*Armenian National Committee of America/ANCA*) gelmektedir. Bunlar haricinde *Armanian American Action Committee (ARAMAC)*, *Armanian Network of America*, *Armanian Missionary Association*, *Armanian Bar Association* ve *Armanian Relief Society* de önemli Ermeni örgütleri arasında gösterilmektedir.⁸

Oldukça iyi organize olmuş bir yapı olarak nitelendirilen Ermeni lobisinin Amerikan Kongresi ile ilişkileri her zaman kuvvetli olmuştur. Maddi imkânları ve Amerika'daki nüfusları sınırlı olsa da Ermeniler bu durumu farklı özellikleriyle telafi etmişlerdir. Özellikle belli seçim bölgelerinde yoğunlaşmış olmaları ve seçim kampanyalarında bizzat görev alarak çalışmaları, Ermeni diasporasını ABD'de etkili bir topluluk hâline getirmektedir. Türkiye karşıtlığı düzleminde çoğu zaman Yunan lobisi tarafından da desteklenmişlerdir.⁹

Ermeni örgütlerinin sayısındaki ciddi artış ve düzenledikleri çeşitli etkinlikler, 2000'li yılların başlarında Ermeni lobisinin ülkedeki görünürlüğünü artırmıştır. Amerika'daki Ermeni kültürünün gelişmesine yardımcı olmak, Ermeni toplumu ile Amerikan toplumu arasındaki kültürel, tarihî ve dinî konulardaki ilişkiyi sağlamak ve Amerika'daki Ermeni asıllı Amerikalıların siyasi sisteme tam katılımını gerçekleştirmek, Ermeni lobilerinin iç siyasetteki temel görevleri olarak gösterilmektedir.¹⁰

İç politikaya yönelik bu çalışmalar ve düzenlenen kültürel etkinlikler dışında Ermeni lobisi, ABD

Kongresi'ni dış politika kararları noktasında da etkilemeye çalışmaktadır. Bu alanda en fazla öne çıkan başlıklar şunlardır:

- Amerikan toplumunu Ermenilerin soykırımı uğradığına inandırmak
- Ermenistan'a her türlü ABD yardımını sağlamak ve ikili ilişkileri iyi seviyede tutmak
- Dağlık Karabağ sorununda Erivan'a ABD desteği sağlamak
- ABD ve Azerbaycan arasındaki olumlu ilişkiyi tersine çevirmek
- Türkiye ve ABD ilişkilerinin olumlu seyrini bozmak
- Rumlar ve Kürtler gibi etnik unsurlarla irtibat kurarak Türkiye'yi engellemek¹¹

Ermeni lobisi, başta Yunan lobisi olmak üzere Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası İnsan Hakları Örgütü ve Amerikan Kürt Ulusal Kongresi gibi örgütler ve bunlarla bağlantılı olan Kongre üyeleri tarafından da desteklenmektedir. Buna rağmen Ermeni lobisinin Amerikan dış politikası üzerindeki Türkiye'ye yönelik etkisi tartışmalıdır. Nitekim Ermeni lobisi, 1994 yılı başta olmak üzere, pek çok kez Ermenistan'a yardım koridoru açılmasını ve Ankara ile Bakü'ye yaptırım uygulanmasını öngören tasarıları Temsilciler Meclisi ve Senato'ya getirmeye çalışsa da başarısız olmuştur. Belli aralıklarla sözde "Ermeni Soykırımında Ölenlerin Anısına" getirilen karar tasarıları da sonuçsuz kalmıştır.¹²

Bununla birlikte, Ermeni iddialarının yıl dönümü olarak gösterilen 24 Nisan'da ABD Başkanı'nın kullanacağı ifadeler de farklı beklentiler yaratmıştır. Ermeni lobisinin yoğun faaliyetlerine rağmen ABD başkanları bugüne kadar Türkiye'nin karşı hamleleriyle "soykırım" ifadesini kullanmamıştır. Buna rağmen 2006 yılında Kaliforniya eyaletinde alınan bir kararla 23-29 Nisan tarihleri arası "Sözde Ermeni Soykırımı"nın anma haftası olarak kabul edilmiştir. Yine bazı eyaletlerde de benzer kararlar alınmıştır.¹³ Bir anlamda Ermeni

lobisinin ABD dış politikasını Türkiye'ye yönelik etkileme konusunda istediği başarıyı elde edemediği ancak federe düzeyde önemli kararlar alınmasını sağladığı görülmektedir.

Ermeni lobisi, Türkiye'nin dışında Azerbaycan'a yönelik de ciddi bir propaganda yürütmektedir. 1980'lerden itibaren ABD'deki tanınmış Ermeniler, yoğun bir çaba harcayarak ABD kamuoyunun Dağlık Karabağ sorununa sadece Ermenistan cephesinden bakmasını sağlamıştır. 1990'lı yılların başlarından itibaren Azerbaycan'ı saldırgan olarak sunan Ermeni lobisi ve onun medya unsurları, bu konuda oldukça başarılı olmuştur. Nitekim Ermeni lobisinin ABD politikasına etkisinin en açık örneği, 1992 yılında "Özgürlüğe Destek Belgesi"nde değişiklik yapılması olmuştur. Bu yasa, eski Sovyet ülkelerine ekonomik desteğin sağlanması için kabul edilirken, Ermeni lobisinin girişimleri sonucunda yapılan bir düzenlemeyle Azerbaycan'a herhangi bir yardımın yapılması yasaklanmıştır.¹⁴

Nitekim Ermenistan'ın Dağlık Karabağ ve yedi rayonu işgali karşısında ciddi bir tepki ortaya koymayan ABD yönetimi, Rusya ve Fransa ile birlikte Minsk Üçlüsü'nü oluştururken, bölgedeki çözümsüzlüğün yıllarca devam etmesine de katkıda bulunmuştur. Buna rağmen Eylül 2020'de başlayan ve 44 gün süren 2. Karabağ Savaşı'nda Ermeni lobisi etkin şekilde hareket etse de ABD siyasetini harekete geçirememiş ve Azerbaycan ile Türkiye'nin izlediği başarılı politika sonucu, bölgedeki Ermeni işgali sonlanmıştır.

Bununla birlikte 2. Karabağ Savaşı sırasında hem ABD'nin hem de Fransa'nın süreç içerisinde etkisiz kalması, Ermeni lobisinin geçmiş yıllarda mitleştirildiği ancak artık bu mitin çöktüğü yorumlarına da neden olmuştur. Bu noktada Türkiye ve Azerbaycan'ın yürüttüğü karşı lobi faaliyetlerinin bu sonucun alınmasında etkili olduğu da değerlendirilmektedir. Her şeye rağmen Ermeni lobisi, Rusya'da medya faaliyetleriyle Fransa ve ABD'de ise hem karar vericiler hem de kamuoyları üzerinde hâlen ciddi bir etkiye sahiptir.

Sonnotlar

- ¹ Tayyar Arı, Amerika'da Siyasal Yapı: Lobiler ve Dış Politika, MKM: Bursa, 2009, s. 152.
- ² Arı, s. 153.
- ³ Ömer Faruk An, "Türkiye'nin Dış Politikasına Etkisi Bakımından 2015'e Doğru Ermeni Lobisi", Ermeni Araştırmaları Dergisi, 2013, Sayı 45, s. 201.
- ⁴ An, s. 180.
- ⁵ "Turkey retaliates over French 'genocide' bill", BBC, Aralık 2011.
- ⁶ "French Senate passes Armenian genocide law", BBC, Ocak 2012.
- ⁷ Arı, s. 293.
- ⁸ Julien Zarifian, "The Armenian and American Lobby and its impact on U.S. Foreign Policy", Society, Sayı 51, 2014, s. 506.
- ⁹ Arı, s. 295.
- ¹⁰ Zarifian, s. 508.
- ¹¹ An, s. 216.
- ¹² Monique Bolsajian, "The Armenian Diaspora: Migration and its Influence on Identity and Politics", Global Societies Journal, Cilt 6, 2018, s. 38.
- ¹³ Ali Samir Merdan, "The Factors Affecting The Success Of The Armenian Lobby In The United States", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 57, 2020, s. 121.
- ¹⁴ Zafer Yıldırım, "U.S. Foreign Policy towards Azerbaijan: From Alliance to Strategic Partnership", Alternatives, Cilt 11, Sayı 4, 2012, s. 3.